לולב וערבה פרק רביעי סוכה מה.

וכי לייבשן הוא צריך. והרי היכא פסול: סטיו כפול. אלטבאות מקיפות אותו ואלטבאות אחרים היקף לפנים מהיקף: **מתני' ונקרא מוגא.** בגמרא מפרש טעמא: **אני וה'.** בגימטריא אלף ה'. ועוד משבעים ושתים שמות הן הנקודים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח[ה] ויסע וגו' ויבא בין מחנה ויט משה את ידו ושלשתן בני שבעים ושתים אותיות ומהן שם המפורש אות לאשונה של פסוק ראשון ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון וכן בזה הסדר טולן השם הראשון והו יו"ו של ויסע ה"א דכל הלילה וי"ו דויט ושם השלשים ושבע הוא אני אל"ף דמאחריהם וגו"ן ראשון דהענן בתחלתן של מפרע ויו"ד דרוח קדים: **ואותו היום.** בשביעי: **גיגיות.** קוי"ש של זהב מלאות מים: **חריות של דקל היו מכיאין.** כין בחול אין בשבת ובגמרא מפרש טעמא: **חריות.** ענפים: **מיד תינוקות שומטין את לולביהן.** הגדולים שומטין את לולבי הקטנים מידם בשביעי[ו]: **ואוכלין אתרוגיהן.** של תינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכך נהגו מחמת שמחה: **גמ' קליא.** בן חורין מן המם של מלך: **דמיפק מכרגא.** מולא מכלל המם של מלך והיינו נמי קליא דתוספתא: **כדי שיהו גותות על המזבח** גרסינן. גותות מוטות כמו כותל הגותה לרה"ר דפ"ק דמועד קטן (ד' ז.): **ש"מ.** מדקתני גותות על המזבח אמה ולא"א להיות גותות על המזבח אמה אלא א"כ גבוהות ממנו אמתים ואם יותר יותר דאם אינם גבוהות אמתים ומוטות אמה הרי הן נגררות בגג המזבח ואין זה לשון גותות: **כי מנח רגליהם איסוד מנח להו.** על אמה של כניסת היסוד של מזבח: **עלה אמה.** מן הארץ ברוחב שלשים ושתים על שלשים ושתים. שמתחילה הכיאו מלבן מרובע שלשים ושתים על שלשים ושתים והושיבוהו על הארץ כעין אייסטר"א וגובהו אמה ומילאוהו סיד וקוניא וחפת נמצא שעלה אמה וחזרו והכיאו מלבן שהוא שלשים על שלשים וגובהו חמש אמות והושיבוהו על זה משוך אמה מכל לד ומילאוהו סיד וקוניא וחפת הרי שנכנס אמה ועל אותה כניסה היו שופכין הדמים ומשם יורדין לגלפה דרך שני נקבים שהיו באחת הזוויות וכשנתמלא מלבן זה נמצא שעלה חמש מן היסוד ומעלה הרי שש מן הארץ חזרו והכיאו מלבן שהוא כ"ח על כ"ח והושיבו על זה משוך אמה מכל לד וגובהו ג' אמות ומילאוהו סיד וקוניא וחפת נמצא גבוה תשע אמות והוא גג המזבח וכניסה זו של סוף שם הוא הסובב שבה מקום הילוך להכניס סביב למזבח כשבאין להקטיר ולמתן דמים והיינו דקאמר עלה אמה וכנס אמה זה היסוד עלה חמש וכנס אמה זה הסובב עלה שלש זה מקום הקרנות ולא גרסינן וכנס אמה שלא היו משוכין הקרנות כלום לפנים אלא הכיא מלבן שהוא אמה על אמה ברוח אמה ונתנו לקרן ומילאוהו מלקי אבנים וסיד וקוניא וחפת וכן לכל קרן. מ"מ גובה המזבח אינו למידין מכאן שהוא תשע אמות לגד הקרנות ולא אחרעא מנח להו ואתם צריך לאתם בגלכסון רגליהם משוכין הלכן מן המזבח מפני הכניסות כדי שיהו רגליהן נוחין על המזבח אי לא משכחת להו גבהו שתי אמות למעלה מגג המזבח שיהו גותות עליו אמה אלא לאו שמע מינה איסוד מנח להו דהוי ליה שמונה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה והטייתן מפני כניסת הסובב ממעטת קצת מגובהן שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד ונמצאו גבוהות יותר משתי אמות ומהן אמה גחייה ולמטה מן הגחייה יותר מאמה שלא יהו נגררות על גבי המזבח: **מאי קרא.** דעותות למעלה מן המזבח: **אסרו חג בעבותים.** באילנות כמו וכין עבותים היתה למרכזו (יחזקאל לא) כלד שלו אסרו כמו הקיפו כמו אסרי לגפן [ז]יסחר ישראל (בראשית מט): **עד קרנות המזבח.** עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח: אסרו

וכי לייבשן הוא צריך אלא אימא על גב האיצטבא [ח]אמר רחבא אמר [ט](רב) יהודה [י]הר הבית סטיו כפול היה סטיו לפנים מסטיו: מתני' מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם [כ]ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח תקעו והריעו ותקעו [כא]בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים [כב] בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח ר"א אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת [כג]אלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן: גמ' תנא מקום קלניא הוה ותנא דידן מ"ט קרי ליה מוצא דמיפק מכרגא דמלכא קרי ליה מוצא: ובאין וזוקפין אותן בצדי כו': תנא [א] רבות וארוכות וגבוהות אחד עשר אמה כדי שיהו גותות על המזבח אמה אמר מרימר משום מר זוטרא שמע מינה על היסוד מנח להו דאי סלקא דעתך אארעא מנח להו מכדי [ה]עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד עלה חמש וכנס אמה זהו סובב עלה שלש זהו מקום הקרנות גותות על גבי המזבח היכי משכחת לה אלא לאו ש"מ איסוד מנח להו שמע מינה אמר רבי אבהו מאי קראה שנאמר [ו]אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח א"ר אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגודו והדם בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו

הוקלה למעלה גמורה אסורין כל היום וקשה דא"כ הוה ליה למימר דתינוקות אין דגדולים לא:

עלה שלש זהו מקום קרנות. ולא גרסינן וכנס אמה שהקרנות לא היו משוכין לפנים כלום אלא מביא מלבן שהוא אמה על אמה ברוח אמה ונתנו לקרן ומלאהו חלקי אבנים וסיד וחפת וקוניא וכן בכל קרן כך פירש בקונט' וכן מוכיח בזבחים פרק איזהו מקומן (ד' נד.) ובפרק שתי הלחם (מנחות ד' לז:) שהקרנות לא היו משוכין לפנים כלום אבל מ"מ מוחק בחטם גרסת הספרים שכתוב בכל הספרים עלה שלש וכנס אמה וזה מקום קרנות כלומר דבאותה כניסה היו הקרנות בנויים והשתא הוי ממש דומיא דאחריני עלה אמה וכנס אמה כו' זה מקום קרנות מקום הכניסה הוא מקום קרנות: סביב

מסורת הש"ס

א) כרכות לב: פסחים יג: נב:, ב) [ל"ל רבי], ג) [לעיל מג:], ד) מנחות לז: מלות פ"ג מ"ח, ה) [שמות יד], ו) [ועי' רש"י לקמן מו: ד"ה מיד], ז) [תרגומו], ח) [לקמן מו:].

הגהות הב"ח

(א) במשנה שבע פעמים (בשבת פטילתן וכו' ליה ולך מזבח) פא"מ וע"כ ס"א מיט במשנה אלא לקמן בגמרא וכן משמע מפירוש רש"י לקמן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' תנא רבות וגבוהות וגמוטות. מלא רבות נמתק וע"כ ל"ל רבות:

מוסף רש"י

סטיו כפול היה. אלטבאות זו לפנים מזו בהיקף. עגול ליבש שם (ברכות לג: וכעי"ז פסחים יג: נב:).

רבינו חננאל

אמ' רחבה אמ' ר' יהודה בר', היה מספק ליה אי משום ר' יהודה' אי משום רב יהודה', והיה מדקדק על עצמו שלא יחלף השמועות, והיה שונה רבי[ב]. **מתני' מצות ערבה** כיצד מקום כו'. תניא קלניא. כלומ' קלניא היה שם אותו מקום ולא האי שמא. [ולא דמי] למאי דאמרי' בתחילת השותפין הורדוס קלניא מתעבר, שפירושו בן חורין נעשה, ג) דהך קלניא והך קלניא, ושם אותו מקום היה. ותנא דידן קרא ליה מוצא שהוא מוצא מן המם. שאינן שדות המוקפות אלא כמו המדבר שאין עליו מס. ותנא רבות ארוכות גבוהות י"א אמה כדי שיהו גיהות על המזבח אמה. פי' גיהות, יהו ג) נחונות, כמו נחונות. ואמרי' ש"מ מזו הברייתא כי הן י"א אמה ומהך אמה אחת נחונה על המזבח, כי על יסוד המזבח היה מעמידים. שאם תאמר על קרקע היה מעמידים. גובה המזבח עשר אמות עלה, אמה

א [מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה ח]:
ב ב מיי' פ"ו מהל' לולב הלכה כא ומתג עשין מד:
בג ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף א וסי' תרסד סעיף א:
כד ד מיי' שם הלי כב:
כה ה מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' ז:

תורה אור השלם

1. אל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: תהלים קיח כז

לעזי רש"י

קוי"ש (קוביי"ש). גיגיות. מיכלים גדולים ועגולים. אישטר"א. מוקד, כיריים.

רבינו חננאל (המשך)

[וכנס אמה] זה יסוד עלה חמש אמה וכנס אמה זה הסובב עלה ג' וכנס אמה זה מקום מערבה. עכשיו אם ינשה קו המדה מקרקע המזבח עד שפת האמה החמישית שהן מן היסוד עד הסובב, נמצא מתיחת הקו מן הקרקע ועד הסובב שש אמות ושני חומשי אמה, דקיימי' לן כל אמתא בריבועא אמתא והרי חומשי באלכסונא, וכל כניסת אמה באלכסון כן תבוא מדידתה, המצא מקרקע המזבח י"א אמה אחות חומש. אלא כיון ששנה י"א כדי שיהו גותות על המזבח אמה ש"מ איסוד הוה מנח ליה. פי' גותות, נוטות. כגון מי שהיה כותלו גותה מותרו ובונה, ופי' גותה נוטה, והוא קיר נטוי. אמ' ר' אבהו מהאי קרא אסרו חג בעבתים עד גוי. פי' המזבח עשר אמות ז) והקרנות אמה אמה, שצריכה הערבה והיותר בה אמה להתנח על גבי (ה)קרנות המזבח שיש בם אמה. שהן פנויין, כאשר שנינו מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה כו'. ירושלמי אמ' ר' יוסי מתניתא אמרה כן. וראשיהן כפופין על גבי המזבח.

ה) עי' כ"מ פסחים דף נ"ג ע"ב ובפרק הגלח בסוף ערך אבי.
ו) גרלה ל"ל הך קלניא שם אותו מקום כו' ותנא דידן וכו'.
ז) אולי ל"ל פי' ניהות היו נוחות כמו נחונות וכו' ועי' בערוך ערך נחן.
ח) אולי ל"ל אפר אמות עד למעלה מן הקרנות והערבה כו' כה אמה יותר להתנח ע"ג וכו'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com